

УДК 811. 161.2'38:821.161.2-6.09

ВАЛЕНТИНА КРИЩУК,
кандидат філологічних наук
(м. Хмельницький)

Моделі автобіографізму в листах: гендерна самосвідомість

У статті з'ясовано моделі автобіографізму в контексті аналізу гендерного та психоаналітичного дискурсу, оприявленого в листах письменників української еміграції. Доведено, що гендерна проблема та її науково-критичне осмислення уможливило створення образу літератора крізь призму автобіографізму, сконденсованої думки, ідіостилю, екзистенційного «Я». Образ автора постулює гендерну самоідентифікацію, самосвідомість, окреслює закономірності художнього мислення, задекларовані в літературному епістолярії. Спостережено, що звертання до власного «Я» зумовлено психічним станом організму чоловіка чи жінки, відтак стосунки коригуються певними відмінностями у прийомах когнітивної та емоційної обробки й передачі інформації, яка зафіксована в кореспонденції.

Ключові слова: *гендер, екзистенційне «Я», маскуліність, фемінність, автобіографізм, лист, гендерна культура.*

Постановка проблеми у загальному вигляді... Наприкінці ХХ – початку ХХІ століття в науці про літературу заактивізувалось вивчення проблеми взаємин між статями у творах вітчизняних та зарубіжних письменників. Такий феномен посприяв появі низки гендерних досліджень в українському літературознавстві, що призвело до розгляду тріади наукових дефініцій «маскуліність – фемінність – художній текст». У філологічних напрацюваннях розкрито центральні концепти художнього втілення проблеми гендерних характеристик, стосунків, виявлено координати потлумачення художніх творів із урахуванням ідіостилю автора, його світовідчуття й розкриття гендерної проблематики, про що засвідчують останні дослідження науковців.

Аналіз досліджень і публікацій... В українській гуманітаристиці гендерну проблематику порушували мовознавці О. Козачишина (лінгвістичні прояви гендерних характеристик англomовних художніх текстів (на матеріалі американської прози ХХ сторіччя), Г. Тихоновська (гендерний аспект вживання непрямих мовленнєвих актів), О. Дудоладова (динаміка мовної репрезентації гендеру в англійському публіцистичному дискурсі), Н. Борисенко (гендерний аспект

репрезентації персонажного мовлення в англійських драматичних творах кінця ХХ століття), літературознавці Г. Пушкар (типологія і поетика жіночої прози: гендерний аспект), О. Новицька (гендерний аспект образності малої прози Антона Крушельницького), О. Вечірко (мала проза В. Винниченка у контексті гендерної проблематики), Н. Санакоєва (гендерний дискурс у прозі П. Загребельного) та інші. Як свідчить перелік порушених проблем, досі в українському літературознавстві залишається актуальною історико-теоретична проблематика дослідження моделей автобіографізму у листах з точки зору аналізу гендерної самоідентифікації.

Формулювання цілей статті... Мета статті – осмислити взаємовплив психоаналізу й науки про літературу в оцінці гендерної самосвідомості, що оприявлена в епістолярії українських діаспорних письменників (безпосередньо чи опосередковано).

Виклад основного матеріалу... Звернення до осмислення гендерного аспекту в гуманітарному пізнанні уможливорює переосмислити культуру. Психоаналітичний фемінізм, з погляду Т. Говорун й О. Кікінеджи, «зосереджує увагу на внутрішніх психологічних механізмах» [2, с. 283]. До психологічних механізмів автори співвідносять такі терміни, як стать, гендер, ідентифікація, сімейний мікроклімат, засвоєння соціальних ролей, норма і відхилення від норми.

Щодо течії фемінізму, то дослідниця Джульєтта Мітчелл у праці «Психоаналіз і фемінізм» зацентровує на самоактуалізації кожної особистості в соціумі: «Реальне», якого ми не можемо уявити, є травматичне, але ми народжуємося в «Символічному», і впорядковуючи його, маємо віднайти в ньому своє місце [12, с. 20]. Авторка об'єктивно, виважено, конструктивно підходить до проблеми гендерного стану суспільства, а тому оцінює та аналізує його у контексті вивчення проблем обох статей, слушно резюмуючи, що «і чоловіки, і жінки у своєму психічному житті однаково переживають значні труднощі, що є наслідком поділу на статі» [12, с. 85]. Варто погодитися із психологом у тій позиції, де вона говорить про важливу роль соціалізації особистості в становленні її Я-концепції.

Гендерні дослідження, на думку І. Жеребкіна, є науковим напрямом, новою академічною дисципліною, яка перебуває на перетині багатьох наук і що саме З. Фройд застосував у сучасній культурі «феномен жіночого як один із центральних феноменів, що традиційно був зміщений на периферію» [3, с. 274]. Гендер (стать) проявляється в соціально-біологічній характеристиці. Остання розкриває дефініції «чоловік» і «жінка», їхні соціокультурні, психосоціальні, психо-

біологічні особливості. Самосвідомість жіночого та чоловічого набуває певних рис в результаті індивідуального гендерного досвіду. Психологами доведено, що гендер є набором соціально рольових самоідентифікацій (самовизначень), що збігаються із суто біологічними особливостями або суперечать їм.

Гендерна самоідентифікація прочитується не лише за зовнішніми ознаками, а й на ментальному рівні, в суспільних відносинах. Феміністичний рух існує давно. Скажімо, після війни, 1948 р., у Філадельфії (США) створено Світову федерацію українських жіночих організацій (СФУЖО), засновано жіночий журнал «Наше життя», однак подібну організацію не створили чоловіки. І тут вловлюється гендерний дисбаланс. Так, можна бути жінкою, але грубою й рішучою, як чоловік. А є чоловіки, які більше люблять жіноче товариство, вони залюбки готують смачні страви, вишивають, в'яжуть красиві светри, а дехто навіть користується косметикою. Не всім жінкам такий чоловік до вподоби. Проте є ідеальні сімейні пари, в яких домінує сильна сімейно-кланова ідентифікація. Коли є підтримка від сім'ї, то, незалежно від статі, кожен її член почувається комфортно. Так, у спогадах І. Косач-Борисова описує сімейну ідилію письменників Зінаїди й Модеста Левицьких, за якими спостерігала: «В с. Любитів (4 верстви від нас) жили тоді Зінаїда і Модест Левицькі (пізніше доктор Модест Левицький був відомий український письменник і громадський діяч). Молоде подружжя Левицьких особливо заприятелювало з Лесею. Обое Левицькі любили поезію, музику, спів. Їхнє товариство було цікаве й приємне. Модест Левицький був не тільки добрий лікар, але й чула людина, а пацієнти (переважно селяни) його дуже любили» [4, с. 23]. Авторка не лише розкриває подробиці з біографії літераторів, їхні мистецькі смаки, а й вказує на егалітарну гендерну культуру, «як компонент загальної культури людини, заснований та спрямований на реалізацію принципу гендерної рівності» [15, с. 426–430].

Літературний епістолярій, як лакмусовий папірець, розкриває гендерну самоідентифікацію автора. Остання увиразнюється стилістичними засобами, що їх оприявнює, в залежності від внутрішньо сформованої культури, настрою, інтенційного потенціалу. Мова й самоідентифікація особистості тісно взаємодіють, як зазначає дослідник А. Кургузов, «мовна самоідентифікація є однією з форм творчості людини, за допомогою якої здійснюється самопізнання, самостановлення, реалізація свого неповторного «Я», пошук свого соціального призначення, що дозволяє отримувати переваги в конкурентній боротьбі з іншими соціальними суб'єктами, які діють в соціокультурному просторі» [5].

Оскільки мовна самоідентифікація є однією з форм творчості особистості, тож на конкретних прикладах, спираючись на філологічний (завдяки текстологічному та ідейно-змістовому аналізу епістолярію, вивчення тексту, його опису, коментування), психологічний (з'ясовуючи психологію автора, його внутрішнього світу – «діалектики душі», форми його розкриття, процесу індивідуального несвідомого, окреслення закономірностей художнього мислення оприявлення образу автора в нефікційній літературі) методів дослідження, спробуємо довести відтворення автобіографізму в площині гендерної самосвідомості.

Так, У. Самчук в листі (23.1.1979) до Г. Журби пише: «Дуже хотілося ще з Вами бачитись і поготорити, але якось усе так складається, що не збуває вільного часу... Ваш вік переходить у сферу універсального. З такої висоти видно явища зблизька і дуже виразно, якщо людина це здібна фізично їх бачити» [14, с. 5]. Не відомо, чи відповіла на лист письменниця, але в ньому порушено етикет спілкування. Жінка переступила 90-літній рубіж свого життєвого шляху, одинока, хвора, і раптом натякати їй на «вік» характеризує адресанта не з ліпшого боку, та й гірко, мабуть, було читати рядки про те, що чоловік не має часу на зустріч. А її дні вже були лічені: померла Галина Журба 9 квітня 1979 р. Мова освітлює автобіографічні моменти, підсвічує психологічні установки внутрішнього Я-его. Тут проявлено певну ознаку маскулінності, що увиразнює набір характерних рис, способів поведінки, що притаманні чоловічому гендеру. Ілюстративний матеріал доводить, що модель маскулінності формується на основі параметрів соціальних відносин, особистої самоідентифікації.

Останнім часом В. Мацько веде жваве листування (електронною поштою) з Вірою Вовк, яка мешкає в Бразилії. Звичайною поштою отримав від неї книжку спогадів, написаних прозою й поетичними рядками. Написав листа, в якому застосував формулу звертання: «Високодостойна, дорога і Ясна пані Віро! Сьогодні отримав Ваш дарунок – книжку «Місячне павутиння». Та вона (книжка) не місячна, не нічна, а сповнена сонячним Днем, золотавим промінням любові до рідного слова, до України, її людей». Не забарилась відповідь: «Дорогий пане Віталію! Може б ми перейшли на товариське спілкування? Ми по фаху й любові до Поезії рівноправі, а величання мене лякають. Надіюся на Вашу згоду» [7]. Тон листа Віри Вовк свідчить про її внутрішній дискомфорт. Жінка, очевидно, не звикла до чоловічих лестощів, надмірної уваги, похвали, тому означені форми звертання інтелігентного адресата її «лякають», і вона вирішила надалі позбутися стереотипних формул у листах та перейти на товариське спілкування,

дарма, що вікова різниця становить 26 років. Але так заведено у творчому колективі. Адже й М. Рильський був набагато молодшим від М. Могиланського, а в листах звертався до нього на «ти» з формулою «Дорогий Михайле» [11, с. 36]. Все залежить від рольових настанов, світобудови, пріоритетних смаків і уподобань автора.

Відтак в сучасній гуманітаристиці є потреба звертатися до нової методологічної літературознавчої системи, хоча й гендерна соціалізація бере свій початок з філософії фемінізму як жіночого руху «за рівноправ'я статей в рамках буржуазного ладу» [17, с. 273], як трактує марксистська методологія. Означена теза надмірно заідеологізована. С. Павличко стверджує, що «соціалістичний фемінізм поєднує окремі ідеї марксистського фемінізму з психоаналізом» і що «головний акцент марксистського фемінізму сучасності – жінка на робочому місці, в системі виробничих відносин» [13, с.156]. Чи справді так, адже теорія та практика фемінізму охоплює різноманітні дослідження, зокрема жіночий рух освітлює історію становлення та розвитку гендерної свідомості суспільства, а в українській літературі – художнє відтворення чоловічо-жіночих взаємин, пошук форм і рівнів соціальних відносин в інтересах представників обох статей.

Листи письменників розширюють обрії наукового знання про історію літератури, сприяють поглиблено вивчити соціокультурний досвід попередніх літературних поколінь. Спостереження над стилем листування дає багато цікавої інформації щодо творення автобіографічної панорами, індивідуально-авторського стилю письма. В контексті нашої теми доречно нагадати оцінку І.Франка, яку він дав Лесі Українці: «...читаючи м'які та рознервовані або холодно резонерські писання сучасних молодих українців і порівнюючи їх з тими бадьорими, сильними та сміливими, а притім такими простими щирими словами Лесі Українки, мимоволі думаєш, що ся хора, слабосильна дівчина – трохи чи не одинокий мужчина на всю новочасну соборну країну» [18]. Не всі дослідники можуть погодитися з оцінкою І. Франка. І то справді так, бо, маючи на оці творчу робітню авторки як «чоловічої», літературний критик подав оцінку суто за маскулінними нормами. Хоча сама Леся Українка у листі (З (15).10.1895) до Ольги Франко повідомляла, що натхнення не завжди приходить, щоб сідати за письмовий стіл: «...я з Дорою от уже 1, 1/2 місяця тут сиджу (в Колодяжному. – В.К.), господарюю (вожуся з тифозними на селі, роблю, що можу, не пишу нічого, бо чогось по цілих днях голова морочиться – врешті, треба попробувать» [6: 10, с. 327].

Дослідник В. Гладкий зазначає, що «листи українських класиків, в яких, хоч і в різних співвідношеннях, все-таки досить виразно

проступає отой белетристичний елемент, що дуже нагадує художню творчість їх авторів» [1, с. 15]. Літературознавець мав на оці індивідуальний спосіб мислення, характер, психологічні особливості (екзистенційний світ), особистість митця. Такі характеристики можна спостерегти в листах І. Качуровського, адресовані В. Мацькові. У листі (14.02.2011) пише: «Шановний колего! Про Леся Українку Оксана Драгоманова, скільки пригадую, згадала в розмові лише єдиний раз. Хтось (чи не Одарченко) написав, що Леся в Швейцарії мала нагоду опанувати французьку мову. Дурний його піп хрестив, – сказала Оксана Олександрівна, – та ж ми з дитинства знали французьку мову, як рідну. Вона (О. Драгоманова. – В.К.) мала апартамент у центрі міста. Жила на віру із трохи молодшим від неї одеситом-авіаконструктором Черноіваненком. Черноіваненко мав намір збудувати літак, назвати «Україна» і перелетіти через Анди – для слави України. Звернувся до укр. організацій, дістав дулю і тому тримався осторонь від укр. громади. Коли він дістав працю на заводі Сікорського у США, вони з Оксаною Олександрівною взяли офіційний шлюб. Наші дурні прийшли їх вітати. А вона їх прогнала: «Ми двадцять років як чоловік і жінка, аж тепер нас вітаєте. Як Вам не соромно!» [9].

У даному разі адресант виступає в ролі біографа письменниці О. Драгоманової, але інформацію передає емоційно, емотивно-інвективними лексемами, для підсилення достовірності наведених фактів. Індивідуальний стиль нагадує художню практику письменника, зокрема його повість «Шлях невідомого».

В іншому листі (6.06.2011) не менш гостро «атакує» літературознавця Ю. Шевельова, називаючи неперевірені факти з його біографії (зокрема про батька): «Остап Тарнавський казав мені, що рос.генерал Шумахер під час 1-ої світової війни змінив прізвище на «Шевельов». А коли в 30-х рр. заарештовано лінгвіста Грицька Шевчука, його працю (підручник) видали під своїм іменем Наум Каганович і Юрій Шевельов. На заході Ю.Шевельов якийсь час деякі свої твори підписував «Гр.Шевчук» (мовляв, Шевчук це він і є, а іншого не було). Українцем він ніколи не був і не став, то ж за це йому дали Державну Шевченківську. Книжки Смотрича, мабуть, не присилайте: непрочитані й недочитані вже давно лежать у мене чималою копицею. А деякі поставлено на полиці – так вони стоятимуть» [9].

З листа (25.08.2011): «Готична література не має нічого спільного з модерною, тим більше – з «постмодернізмом». Я цього терміну не вживаю, бо виходить набір слів без сенсу. За розвідку про готичну літературу я дістав свого часу премію від Ліги Меценатів і журналу «Сучасність». Найбільшим фахівцем від готичної літератури був сер

Девендра Варма, непалець. Він знаходив забуті твори цього жанру і перевидавав. Тож Лідія (дружина І. Качуровського. – В.К.) співпрацювала з ним протягом багатьох років, зокрема його цікавили німецькі замки з привидами. Він мав намір видати збірник українських готичних новель. Треба було знайти якщо не 13, то принаймні 7 таких творів. Пошуком займалися ми з Юрієм Васильовичем Стефаником. Знайшлися такі твори: Лепкий. Старий дім (? не певен щодо назви). Вас.Софронів-Левицький. Дві новелі. Ю.Клен. Акація. І.Качуровський. По той бік безодні (переклад цієї новелі друковано в Індії). І ще була довгенька новеля (не можу пригадати ім.'я авторки) ??? Китайський рік.

Тепер якась капость видала такий збірник на Україні: воно ще й поглузувало з нас із Стефаником, мовляв «погано шукали». Дав би я йому свинчаткою в морду... Та не дістану... У дев'яностих роках ми почали було цю справу з Валерієм Шевчуком. Пробне число книги видавець (чи хтось за нього) почав реклямувати. Радіо й газети оголосили, що вийшла книга «Задзеркалля», що її упорядкували Валерій Шевчук і Роман Корогодський (там було рівно тридцять редакторів, тож мое ім'я серед них загубилось)» [9].

Літературна епістола І. Качуровського виразно репрезентує маскулітний тип гендерної самосвідомості. Вольовий, рішучий тон листа наприкінці завершується наказовим словосполученням «книжки Смотрича, мабуть, не присилайте...», правда, дещо пом'якшує мову вставне слово. В іншому листі тон безпосередньо вказує на чоловічий характер забіяки «Дав би я йому свинчаткою в морду» (хоч у житті насправді він був не таким). А головне – розкрито творчий процес над перекладами і тим, що саме спонукало автора до написання новели «По той бік безодні».

Зовсім інший стиль викладу думок в жіночих листах. Мова не криклива, спокійна, виважена, немає осуду сторонніх людей, оцінки їхнього внутрішнього стану, більше йдеться про власні справи, зокрема у листі (26.07.2014) Лесі Богуславець до В. Мацька: «Шановний пане Віталій, працювала на радіостанції (очолювала укр. програму) до 75 років. Тепер на супераннюайшен. Це коли із заробітної плати держава відкладає певну суму і стільки ж від себе додає і це така пенсія. На прожиття вистачає. В нас зараз зима, а у Мельборні, це значить холод, дощ і вітер. Маю також город біля хати, люблю садити і доглядати, бо дитинство пройшло в Харкові, де у дворі не було навіть бур'яну, лиш болото. Листуюся з Україною, рідко зустрічаюся із знайомими. Так і проходить життя. З привітом Леся» [8]. Лист адресанта увиразнює автопортрет письменниці: народилась і мешкала в Харкові, в Австралії

багато років працювала кореспондентом на радіостанції, до 2006 року. Авторка 1931 р.н., пенсіонерка не сидить, склавши руки, а пораяється біля присадибної ділянки, листується і подорожує (у вересні 2017 р. відвідала Київ, де вийшла її книжка спогадів «Судженого й конем не об'їдеш», була на форумі видавців у Львові, їздила до Батурина і на батьківщину Катерини Білокур. Це були одноденні туристичні подорожі).

Образ письменника, дослідника української літератури постає в листі (25.01.2005) Мирослави Гец, яка мешкає в Канаді. Вона пише: «Шановний і дорогий п.Мацько, вітаю Вас з Перемогою! Я попросту не маю слів, щоб Вас перепросити за таку непростимо довгу мовчанку. Мені просто не віриться, що так минуло два місяці в моїй надії, що завтра може буде краще, то напишу. В мене було дуже погано з ревматизмом і мені виписали якесь нове лікарство, що допомгло на ревматизм, але мене отруїло. Я не тільки почувалася хвора, але по шкірі повідкривалися рани, що дуже боліли. Я, коли похопилася, перейшла на якесь китайське лікарство, і потроху вилажу з халепи. Я була безмежно зворушена Вашою згадкою про дев'ятдесяту річницю маминого народження (їдеться про письменницю Ольгу Мак. – В.К.). Цю річницю відзначили в Києві і тут, в Торонті, але в обидвох випадках це зробили з моєї ініціативи. Ваш же допис ще більше цікавий тим, що це Ви пом'ятали дату. Дуже і дуже Вам дякую! Рівно ж приємна несподіванка була та, що Ви пом'ятаєте про 100-ту річницю татового народження. Я протягом цілого минулого року думала, що про це треба подбати, але по-перше, не знала до кого звернутися, а на додаток, як вже згадувала, була хвора. Ваш лист мені впав, як манна з неба! Найбільше мене зворушило те, що про це пам'ятав ще хтось, крім мене» [10, с. 87]. Як бачимо, чисто жіночий текст написано від світлого серця, сповнений зворушливими моментами згадкою про батьків, які відійшли за межу вічності, але полишили після себе духовну спадщину, що привертає увагу дослідників літературного процесу. Зокрема, Аліна Рега 2015 р. захистила дисертацію на тему «Художньо-філософська своєрідність прози Ольги Мак», в якій постає суто жіночий текст. Автопортрет письменниці увиразнено в листах до В. Мацька, які опубліковано в академічному журналі «Слово і час» [10, с.71-89].

Висновки... Таким чином, проаналізувавши моделі автобіографізму в листах крізь призму освітлення гендерної самосвідомості, можна констатувати, що означена самосвідомість заґрунтована передовсім на засадах антитезної дихотомії «маскулінність-фемінність», «народність-модерність», а відтак читачі за допомогою автобіографічного тексту, що оприявнений в епістолярії, за допомогою співставлення на свідомому й

підсвідомому рівнях вивчають власне «Я» (за психологічною потребою). У такий спосіб, звертаючись до екзистенції, реципієнт виформовує гендерну ідентичність на кращих прикладах епістолярного жанру, художнього слова, оскільки літературні персонажі викликають довіру. Науковці, визначаючи ступінь культури особистості, зацентровували увагу на формуванні гендерної самосвідомості, гендерної культури, теплих родинних стосунках. М. Стельмахович зауважував: «Питання «чоловік-жінка» в народній педагогіці не тільки актуальне, а й найскладніше і найважче як у соціальному, так і в психологічному аспектах» [16, с. 114].

Занурюючись в письменницький епістолярій, вчитуючись в автобіографію письменника, водночас на його успіхах чи помилках, поведінці, формуємо гендерну культуру, гендерний мікроклімат в соціумі. У процесі аналізу моделювання автобіографічного тексту в листах, нами спостережено, що звертання до власного «Я» зумовлено психічним станом організму чоловіка чи жінки, відтак стосунки коригуються певними відмінностями у прийомах когнітивної (пізнавальної) та емоційної обробки й передачі інформації у кореспонденції. І біологічні розбіжності, й соціальні фактори впливають на формулювання основних підходів щодо визначення формування стійкої гендерної самосвідомості, гендерної культури особистості.

Список використаних джерел і літератури:

1. Гладкий В. Листи письменників // Українське літературознавство. Львів, 1970. Т. 8. С.13–17.
2. Говорун Т., Кікінеджі О. Гендерна психологія. К. : Академія, 2004. 308 с.
3. Жеребкина І. Фемінізм и психоанализ // Введение в гендерные исследования: В 2 ч. – Ч.І. / Под ред. И.Жеребкиной. Харьков: ХЦГИ, 2001; СПб.: Алетейя, 2001. С. 346-369.
4. Косач-Борисова Ізідора. Колодяжне // Наше життя. 1952. Ч. 9. С.23-24.
5. Кургузов Андрій. Мова як засіб соціокультурної самоідентифікації особистості/ URL : <http://referatu.net.ua/referats/7569/154357> (дата звернення: 12.10.2017)
6. Леся Українка. Зібрання творів у 12 тт.. Т. 10: Листи (1876-1897). К.: Наукова думка, 1978. 544 с.
7. Лист Віри Вовк від 11.11.2017 р. зберігається в родинному архіві В. П. Мацька. – Лист.
8. Лист Лесі Богуславець від 6.05.2016 р. зберігається в родинному архіві В. П. Мацька. – Лист.
9. Листи І. Качуровського зберігаються в родинному архіві В. П. Мацька. – Лист.

10. Листи Ольги Мак до Віталія Мацька / упорядкув., прим. та комент. Віталій Мацько // Слово і час. 2015. № 6. С. 71-89.
11. Мацько Віталій. Літературне джерелознавство: рукописні тексти Максима Рильського та їх сучасна інтерпретація // Максим Риський в культурно-освітньому, літературному й науковому просторі України XX століття : матер. заоч. всеукр. наук.-практ. конференції. Хмельницький: ФОП Цюпак А. А., 2015. С. 29-39.
12. Мітчелл Д. Психоданаліз і фемінізм: Радикальна переоцінка психоданалізу З. Фройдя ; [перекл. з англ. І. Добропас, Т. Шмігер]. Львів : Астролябія, 2004. 480 с.
13. Павличко С. Фемінізм // Павличко С. Фемінізм : [упор. В. Агеєва]. К. : Основи, 2002. С. 155–165.
14. Самчук Улас. Із листів до Галини Журби // Журба Галина. Зорі світ заповідають. Рівне: б.в., 2011. С.3-5.
15. Созаєв В. В. Гендерная теория как фактор формирования гендерной компетентности в культурологическом образовании школьников // Аспирантские тетради. СПб., 2008. № 33 (73), ч. 1 : (Обществ. и гуманитар. науки). С. 426–430.
16. Стельмахович М. Народна педагогіка. К. : Радянська школа, 1985. 312 с.
17. Фемінізм // Большая советская энциклопедия: в 30 т. [за ред. А. М. Прохорова]. М. : Советская энциклопедия, 1997. Т. 27. С. 273.
18. Франко Іван. Леся Українка (1871-1913). URL : <http://www.ukrlib.com.ua/krstat/printout.php?id=6> (дата звернення: 11.10.2017).

References:

1. Ghladkyj V. Lysty pysjmennykiv // Ukrajinjsjke literaturoznavstvo. Ljviv, 1970. T. 8. S.13–17.
2. Ghovorun T., Kikinedzhi O. Ghenderna psykholohija. K. : Akademija, 2004. 308 s.
3. Zherebkyna Y. Femynizm y psykhoanalyz // Vvedenye v ghendernye yssledovanyja: V 2 ch. – Ch.I. / Pod red. Y.Zherebkynoj. Kharjkov: KhCGhY, 2001; SPb.: Aletejja, 2001. S. 346-369.
4. Kosach-Borysova Izidora. Kolodjashne // Nashe zhyttja. 1952. Ch. 9. S.23-24.
5. Kurghuzov Andrij. Mova jak zasib sociokuljturnoji samoidentyfikaciji osobystosti // [elektronnyj resurs] // <http://referatu.net.ua/referats/7569/154357> (data zvernennja: 12.10.2017)
6. Lesja Ukrajinka. Zibrannja tvoriv u 12 tt.. T. 10: Lysty (1876-1897). K.: Naukova dumka, 1978. 544 s.
7. Lyst Viry Vovk vid 11.11.2017 p. zberighajetjsja v rodynnomu arkhivi V. P. Macjka. – Lyst.
8. Lyst Lesi Boghuslavecej vid 6.05.2016 r. zberighajetjsja v rodynnomu arkhivi V. P. Macjka. – Lyst.
9. Lysty I. Kachurovsjkoj zberighajutjsja v rodynnomu arkhivi V. P. Macjka. – Lyst.
10. Lysty Oljghy Mak do Vitalija Macjka / uporjadkuv., prym. ta koment.

Vitalij Macjko // Slovo i chas. 2015. # 6. S. 71-89.

11. Macjko Vitalij. Literaturne dzhereloznavstvo: rukopysni teksty Maksyma Ryl'skogo ta jikh suchasna interpretacija // Maksym Ryskij v kulturno-osvitnjomu, literaturnomu j naukovomu prostori Ukrainy KhKh stolittja : mater. zaokr. vseukr. nauk.-prakt. konferenciji. Khmel'nyckyj: FOP Cjupak A. A., 2015. S. 29-39.

12. Mitchell D. Psykhoanaliz i feminizm: Radykal'na pereocinka psykhoanalizu Z. Frojda ; perekl. z angh. I. Dobropas, T. Shmigher. L'viv : Astrol'jabija, 2004. 480 s.

13. Pavlychko S. Feminizm // Pavlychko S. Feminizm : upor. V. Aghejeva. K. : Osnovy, 2002. S. 155-165.

14. Samchuk Ulas. Iz lystiv do Ghalyny Zhurby // Zhurba Ghalyna. Zori svit zapovidajutj. Rivne: b.v., 2011. S.3-5.

15. Sozaev V. V. Ghendernaja teoryja kak faktor formirovanyja ghendernoj kompetentnosti v kul'turologhycheskom obrazovanny shkol'nykov // Aspyrantskye tetrady. SPb., 2008. № 33 (73), ch. 1 : (Obshhestv. y ghumanytar. nauky). S. 426-430.

16. Stel'makhovych M. Narodna pedagohyka. K. : Radjansjka shkola, 1985. – 312 s.

17. Femynizm // Bol'shaja sovetskaja encyklopedyja: v 30 t. za red. A. M. Prokhorova. M. : Sovetskaja encyklopedyja, 1997. T. 27. S. 273.

18. Franko Ivan. Lesja Ukrajinka (1871-1913) [elektronnyj resurs] <http://www.ukrlib.com.ua/krstat/printout.php?id=6> (data zvernennja: 11.10.2017).

Summary

Valentyna Kryshchuk

Autobiography Models in Letters: Gender Self-Consciousness

The article explores the models of autobiography in the context of the analysis of gender and psychoanalytic discourse, which was presented in the letters of the writers of Ukrainian emigration. It is proved that the gender problem and its scientific-critical comprehension make it possible to create the image of the writer through the prism of autobiography, condensed thought, idiostyle, existential «I». The image of the author postulates gender self-identification, self-consciousness, outlines the patterns of artistic thinking declared in the literary epistolary.

It is observed that the reference to the own «I» is due to the mental state of the organism of a man or a woman, so relations are corrected by certain differences in the methods of cognitive and emotional processing and the transmission of information, which is fixed in correspondence.

Key words: *gender, existential «I», masculinity, femininity, autobiography, letter, gender culture.*

Дата надходження статті: «20» вересня 2017 р.

Дата прийняття до друку: «03» жовтня 2017 р.